

77 NUMARALI GALATA ŞER'İYYE SİCİLİNİN TANITIMI VE TASNİFİ (H. 1064-1065 / M. 1654-1655)*

INTRODUCTION AND CLASSIFICATION OF GALATA SHARIA REGISTER NUMBER 77 (1064-1065 H. / 1654-1655 A.D.)

Emel SÖNMEZ**

Makale Bilgisi/Article Info: Geliş/Received: 24/05/2024 Düzeltme/Revised: 15/06/2024 Kabul/Accepted: 27/06/2024

Araştırma Makalesi / Research Article

Atf / Cite as: Sönmez, E. (2024). 77 Numaralı Galata Şer'iyeye Sicilinin Tanıtımı ve Tasnifi (H. 1064-1065 / M. 1654-1655). *Bellek Uluslararası Tarih ve Kültür Araştırmaları Dergisi*, 6(1), 65-75. <https://doi.org/10.52735/bellek.1489310>

ÖZ

Galata Mahkemesinde tutulan defterlerden biri olan 77 Numaralı Şer'iyeye sicili H. 1064-1065/ M. 1654-1655 yılları arasında kapsamaktadır. Bu sicil içerisinde ceza, ticaret, şahıs, miras ve aile hukuku ile ilgili konular işlenmiş olup ticaret hukuku konulu kayıtlar ağırlıklıdır. 77 Numaralı Şer'iyeye sicili, daha önceden transkripsiyonu yapılmamış bir defter olduğu için çalışılmıştır. Çalışma yapılırken literatür taraması tekniği ve içerik analiz yöntemi kullanılmıştır. Bu çalışmada sicil defterinin tanıtımı ve kayıtlar hakkında kısa bir değerlendirme yapılması amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı Hukuku, Galata Mahkemesi, Şer'iyeye sicilleri.

ABSTRACT

The Sharia register numbered 77, which is one of the books written in the Galata Court, covers the years H. 1064-1065 / A.D 1654-1655. In this registry, issues related to criminal, commercial, personal, inheritance and family law are processed, and records on commercial law are predominant. The Sharia registry number 77 was studied because it is a book that has not been transcribed before. While carrying out the study, literature review technique and content analysis method were used. In this study, it is aimed to introduce the registry and make a brief evaluation about the records.

Keywords: Ottoman Law, Galata Court, Sharia Registries.

* Bu araştırma sürecinde; TR Dizin 2020 kuralları kapsamında “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesinde” yer alan tüm kurallara uyulmuş ve yönergenin ikinci bölümünde yer alan “Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemlerden” hiçbiri gerçekleştirilmemiştir. Ayrıca bu araştırma “Etik Kurul İzni” gerektirmeyen bir çalışmadır. Ayrıca bu çalışma, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde hazırlanmakta olan yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

** Yüksek Lisans Öğrencisi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, emelsonmez1881@gmail.com, ORCID: 0009-0001-4456-580X

GİRİŞ

Çalışmamızın amacı daha önce transkripsiyonu yapılmamış olan Galata'ya ait 77 Numaralı Şer'iyye sicilinin transkripsiyonu yapılarak, Osmanlı Devleti'nin önemli ticari merkezlerinden bir tanesi olan Galata'nın 17. Yüzyıldaki durumunun daha iyi anlaşılması ve bu alanda yapılacak olan çalışmalara mütevazı bir katkıda bulunmaktır. Bu bağlamda söz konusu defterin transkripsiyonu yapılarak, belgeler türlerine göre tasnif edilmiştir. 1654-1655 yılları arasını kapsayan defterde, sosyal, hukukî ve ekonomik durumu aydınlatacak veriler bulunmaktadır. Defterde 369 adet belge kayıtlıdır.

Osmanlı Devleti'nin egemen olduğu geniş coğrafyada şer'iyye sicillerinin varlığını görmekteyiz. Bu defterlerin sayısı bölgesel olarak değişmekle birlikte İstanbul ve Bilad-ı selase (Galata, Üsküdar ve Eyüp) bölgesine ait yaklaşık 10.000 defter bulunmaktadır. Bu defterlerin bir kısmı İSAM tarafından gerçekleştirilen İstanbul Kadı Sicilleri Projesi kapsamında yayımlanmıştır. Bunun yanı sıra Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi ve İBB Kültür A.Ş. ortaklığıyla 60 defterin transkripsiyon çalışmaları tamamlanarak ilim aleminin istifadesine sunulmuştur.

İncelenilen 77 Numaralı Şer'iyye sicili 1654-1655 yılları arasını kapsamaktadır. Sicilde sosyal, hukuki ve ekonomik durumu aydınlatacak çok sayıda dava bulunmaktadır. Kaydı tutulan konular homojen değildir ve bunlar aile, miras, şahıs, ceza ve ticaret hukuku ile ilgilidir. Sicilde en fazla kayıt ceza ve ticaret hukuku ile ilgili olanlardır. Bu makalede öncelikle kısaca Galata'nın tarihçesini verdikten sonra davaları yukarıda sayılan hukuki sınıflarına göre tasnif edip değerlendireceğiz.

Galata'nın Tarihçesi

Sykai ya da Pera adıyla bilinen Galata bölgesi birçok millete ev sahipliği yapmıştır. Galata Antik dönemde incirlik anlamına gelen "Sykai" adıyla anılmıştır.¹ Sykai olarak adlandırılan yer, Bizans döneminde on üçüncü bölge olarak bilinmekteydi. Bizans İmparatorlarından Justinianus'un bölgeye yaptırdığı imar faaliyetleri nedeniyle kısa bir süre "Justinianai" adıyla kayıtlara geçmiştir.² Geç dönem Bizans İmparatorluğu'nda bu bölge karşı anlamına gelen "Pera" adıyla anılmıştır.³ Bölgenin sınırları ve adları değişse dahi bahsedilen isimler ile çoğunlukla aynı yer işaret edilmiştir.

Galata'nın tarihi Antik döneme kadar uzanmaktadır. Bizans imparatorlarının bölgeye yaptırdığı imar faaliyetlerinden Bizans'ın buradaki varlığını görmekteyiz.⁴ Orta Çağ'da Galata, Bizans bölgesidir. Galata'nın tarihsel dönüm noktası 13. yüzyılda Bizans İmparatoru Mihail'in Cenevizlileri bölgeye yerleştirmesiyle gerçekleşmiştir.⁵ Cenevizliler, bölgeyi ticaret açısından önemli bir noktaya taşımıştır.

İstanbul'un 1453 yılında II. Mehmet tarafından fethinden sonra Galata'da yaşayan Cenevizlilere can, mal, ibadet ve ticaret serbestisi tanıyan bir ahidname verilmiştir.⁶ Bölge teslim alındığında Türk ve Müslüman nüfus yok denilecek kadar azdı. Osmanlı Devleti'nin

¹ Ayşe Yetişkin Kubilay, 'Batı Kaynaklı Haritalardaki İstanbul', *Antik Çağ'dan XXI. Yüzyıla Büyük İstanbul Tarihi, Cilt 1*, 2015, s. 524.

² Petrus Gyllius, *İstanbul'un Tarihi Eserleri*, Erendiz Özbayoğlu(çev.), İstanbul: Eren Yayınları, 1997, s.192.

³ İlber Ortaylı, "Galata", *TDV İslam Ansiklopedisi*, İstanbul, 1996, s.303.

⁴ Kerim İlker Bulunur, *Osmanlı Galatası (1453-1600)*, İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınevi, 2014 s.23.

⁵ Bulunur, s.28.

⁶ Kerim İlker Bulunur, "II. Mehmed Tarafından Galatalılara Verilen 1453 Ahidnamesi ve Buna Yapılan Eklemeler Hakkında Yeni Bilgiler", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*, Sayı 50, 2009/2, s.67.

varlığından önce Frenk, Rum ve Yahudi nüfus bölgede ikamet etmekteydi.⁷ 16. Yüzyıldan sonra buraya Endülüslü Araplar, Mısır ve Suriye'den gelenler yerleştirilmiştir.⁸

Bilindiği üzere Galata yüzyıllarca kozmopolit bir bölgeydi. Bölgenin kozmopolit olmasının en önemli nedeni ticari bir güzergâh olmasıydı. Cenevizlilerin bu bölgeye en büyük mirası ticaret olmuştur. Cenevizlilerin bölgedeki ticari faaliyetleri bölgenin coğrafi yapısıyla ilişkilidir. Galata, Asya ve Avrupa arasında stratejik bir konumda bulunmaktadır. Bunun yanı sıra Galata kıyılarında su oldukça derindir. Bu derinlik, büyük gemilerin limanlara yanaşabilmesini mümkün kılmaktaydı.⁹ Buradaki deniz ticaretinin varlığı iskelelerin gelişmişlik düzeyini de etkiliyordu. Karaköy, Kurşunlu Mahzen ve Yağ kapanı gibi birden fazla iskeleyle sahipti. Bu iskeleler kullanım alanlarına göre çeşitleniyordu.¹⁰ Galata'nın dikkate değer bir diğer özelliği ise antrepo olma özelliği idi.¹¹

Ticaretin aktif olması birçok taciri bölgeye çekmekteydi. Bu kadar hareketli bir bölgenin yerleşimin gereksinimlerinin karşılanması için bölgede birçok esnaf grubu ve dükkanlar vardı. Bu esnaf grupları hem tacirlerin hem de sakinlerin ihtiyaçlarını karşılamak hususunda önemli rol oynamaktaydı.

77 Numaralı Galata Şer'iyye Sicili Hakkında

77 numaralı şer'iyye sicili H.1064-1065 (1654-1655) yılları arasını kapsamakta ve 95 varaktan oluşmaktadır. Defterin ilk sayfasında “*defter-i uşşaka yazdım ki beni canan dedim. Naz ile geldi dedi, ben bilmezim defter bilir*” derkenar notu bulunmaktadır. İlk kayıt 18 Şevvâl 1064 (1 Eylül 1654) tarihine aittir. 17. yüzyılın ikinci yarısında tutulan bu defterde hükümler genellikle Türkçe olup Arapça hüküm oldukça azdır. Defter oldukça iyi muhafaza edilmiş, tüm varaklar okunabilir ve genel olarak anlaşılabilir durumdadır.

Defterde konu çeşitliliği oldukça fazla olup kayıtların büyük çoğunluğu borçlarla ilgilidir. Bunun yanında esirlik, boşanma ve suç ile ilgili kayıtların da sayısı az değildir. Esirlik ile ilgili belgeler, kendi içinde satın alma, azat etme ve hibe etme, abd-ı abık ve esir sahibiyle anlaşmazlıklar olmak üzere çeşitlenmektedir. Evlenme ve boşanma ile ilgili kayıtlar da kendi içinde nikah, mihr-i müeccel, boşanma gibi başlıklarda toplanmıştır. Borçlardan sonra en fazla kayıt sayısı şahıs ve ceza hukuku ile ilgili kayıtlardır. Suçlar ile ilgili tespit edilen kayıtlar intihar, cinayet, yaralama, gasp, hırsızlık ve tartışma ile ilgilidir. En az kayıt içeren konular ise velayet, vasiyet kethüda ataması ile ilgili olanlardır.

Bir kayıt kendi içinde birçok konunun başlığı altında tasnif edilebildiği gibi tek konu üzerine yoğunlaşan kayıtlar da mevcuttur. Örneğin esirlikle ilgili kayıtlarda olay genellikle tek bir konu başlığı altında sınıflandırılabilirken miras ile ilgili kayıtlarda borç, miras, vasi, mülk ve birçok farklı alanla ilişkilendirilebilir. Konu başlıklarına daha genel bir perspektiften bakıldığında bunların genellikle ekonomik ve sosyal hayatla ilgili olduğu görülmektedir. Evlilik, boşanma, esirlik ile ilgili kayıtlar sosyal hayatı; mülk satışı, hisse satışı, mülkün kiraya verilmesi, şirket gibi kayıtlar ise ekonomik hayatı ilgilendiren konulardır.

Defterde ilam ve hüccetlerin yanı sıra ayrıca ferman, berat ve buyruldu türü belgeler de yer almaktadır. Bu belgelerin genellikle sosyal ve ekonomik hayat ile ilgili olduğu görülmektedir.

⁷ Bulunur, *Osmanlı Galatası (1453-1600)*, s.159.

⁸ Robert Mantran, *17. Yüzyılın İkinci Yarısında İstanbul Kurumsal, İktisadi, Toplumsal Tarih Denemesi I*, Mehmet Ali Kılıçbay(çev.), Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1990, s. 72.

⁹ Mantran, s.86.

¹⁰ Bulunur, *Osmanlı Galatası (1453-1600)*, s.84.

¹¹ Halil İnalçık, *İstanbul Tarihi Araştırmaları- Fetihden Sonra İstanbul'un Yeniden İnşası, Bilad-i Selase : Galata, Eyüp, Üsküdar, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2019, s.281.*

Aşağıdaki tabloda defterdeki belgelerin konularına göre tasnifi ve varak numaraları bulunmaktadır.

Tablo 1: 77 Numaralı Galata Şer'iyeye Sicilindeki kayıtların sınıflandırılması

Şahıs Hukuku ile İlgili Kayıtlar			
Belge Türü	K ayıt Sayısı	Yüzde	Kayıt No
İntihar	1	<1	22b2
Köle Satışı ve Kölelikle İlgili	9	2	20a4, 29b1, 36b1, 40a1, 57b1, 63a1, 68a4, 79b3, 82a3
Kölelikten Azat	27	7	4b1, 6a2, 7b3, 9a1, 9a2, 21a2, 29a1, 30b2, 35a2, 43b1, 43b3, 43b4, 46a4, 52b5, 55b3, 58b2, 60a2, 60a3, 60a4, 75b1, 75b2, 77a3, 78b1, 79b4, 80b4, 84a2, 89b2
Müslüman Olma	2	<1	1b1, 10b4
Vakıf ile ilgili	15	4	8a2,12b1,22b1, 28a1, 40a3,40b1, 40b2, 40b3, 47b2, 60b3, 65b4,72a2, 73a2, 83a2, 88b1
Ceza Hukuku ile İlgili Kayıtlar			
Anlaşmazlık ve tartışma	11	2	22a2, 23a1, 25a4, 32a4, 52a2, 57b3, 58a3, 63a3, 66a3, 86a1, 86b3
Gasp ve hırsızlık	11	2	25b3, 29a4, 45a4, 52b3, 53a4, 59a2, 59a4, 59b3, 80a3, 86a4, 87a3
Mülk Sınırının İhlali	5	1	5b3, 14a3, 44a4, 45b3, 50a3
Uygunsuz davranışların ihbar edilmesi	3	<1	9a4, 22a3, 53b3
Yaralama	13	3	7a4, 8b1, 12a2, 15b1, 16b3, 25a1, 35a1, 36a2, 42a1, 65b1, 70a3, 71b2, 90b1
Cinayet	5	1	7a2, 7a4, 9a5, 36b2, 78a2
Ticaret Hukuku ile İlgili Kayıtlar			
Alacak	20	5	3b2, 11b2, 17a4, 19b3, 23a2, 30a1, 43b5, 44a2, 47b1, 47b3, 51b3, 52a1, 66a4, 70a2, 72b1, 72b4, 74b3, 79a2, 81a2, 90a2
Borcun taksite bölünmesi	3	<1	29a2, 29a3, 53a5
Borç	79	21	3b1, 4b2, 5a2, 5b1, 5b2, 6b3, 7b2, 8b3, 9a3, 9b2, 10a3, 11b3, 12a4, 12b2, 14a2, 20b2, 20b3, 20b4, 23a4, 23b2, 23b3, 24b3, 25b2, 27a1, 27a2, 27a4, 29b2, 29b3, 30b3, 31a1, 35b4, 41a3, 42b3, 43a2, 43a4, 44a3, 44b2, 44b5, 45a1, 45a3, 45b1, 45b2, 46a1, 46a3, 46b2, 50b2, 50b4, 50b5, 51b4, 52b2, 53b1, 53b2, 56b2, 57a3, 57b2, 58a4, 59b2, 60b2, 62a3, 62b2, 62b3, 66b1, 67a3, 67b3, 69a2, 70b1, 72b2, 72b3, 75a2, 76b4, 77a2, 78b4, 79b1, 79b2, 80a1, 81b3, 82b2, 85a5, 88a2
Gemi ile alakalı	24	6	9a3, 15b4, 20b1, 23a1, 24b1, 25a4, 25b4, 27b2, 27b3, 31a2, 36b3, 43b2, 46a2, 47a1, 50b3, 53b4, 57b4, 61a2, 64a1, 64b3, 75b3, 81b4, 82b3, 83a1
Hisse satışı	8	2	2a3,15b4, 18b2, 30b1,57b5,60b1, 64a2,73a1
Hisse	14	3	10a5, 13a3, 17a2, 31b3, 40a2, 41a1, 41b1, 54a3, 62a2, 64b1, 65b3, 69a3, 77a1, 90b3

Mülk hibe etme	4	1	2a1, 30a3, 68b2, 91a2
Mülk satışı	38	10	2a2, 2b4, 2b5, 4a2, 4a3, 6a3, 7a3, 8b2, 9b3, 9b4, 13a2, 13b4, 16a2, 17b2, 19b1, 20b1, 21b2, 24b1, 25b4, 27a3, 27b1, 35b1, 36b4, 42a2, 48b3, 49a1, 52a3, 58a2, 61b3, 67b2, 69b4, 72a1, 74a2, 75a3, 76b2, 82b4, 83b2, 86b2
Mülkün kiraya verilmesi	4	1	14a1, 15b3, 25a2, 80a2
Ürün alma	9	2	3b4, 6a5, 13b3, 36a1, 44b3, 44b4, 73b3, 74a1, 80b3
Şirket	3	<1	42a3, 65a1, 81a1
Miras Hukuku ile İlgili Kayıtlar			
Miras	14	3	4a1, 4b3, 14a4, 15a1, 16a2, 16a3, 16b2, 16b4, 17b3, 32a1, 32a3, 41a2, 56a1, 81b2
Vasiyet	3	<1	43a1, 68b3, 74b2
Aile Hukuku ile İlgili Kayıtlar			
Evlenme ve boşanma	29	7	6a4, 8a1, 12a3, 14b2, 19b2, 35b2, 35b3, 41b2, 42b2, 46b3, 51b1, 51b2, 53a3, 54a2, 57a2, 60a5, 61b2, 67a2, 69b3, 70b2, 77b2, 78b3, 79b5, 84a1, 85b3, 87b1, 90a3, 91a3, 91a4
Vasi	1	<1	7b5
Velayet	1	<1	31b1
Müteferrik Kayıtlar			
Müteferrik Kayıtlar	13	3	46b1, 48a2, 48a3, 49a2, 49a3, 49b3, 55a1, 55b2, 32a2, 7a1, 11b1, 53a2, 10b2

Belgeler şahıs, ceza, ticaret, miras, aile hukuku ve müteferrik kayıtlar olmak üzere 6 ana başlıkta sınıflandırılmıştır. Şahıs hukuku vakıf, köle satışı, kölelikten azat, Müslüman olma ve intihar alt başlıklarından oluşmakta ve belgelerin %14'ünü kapsamaktadır. Ceza hukuku; gasp, hırsızlık, anlaşmazlık, yaralama, ölü bildirme, uygunsuz davranışların ihbarı ve mülk sınırının ihlali alt başlıklarından oluşmaktadır. Ceza hukuku ile ilgili kayıtlar, belgelerin %10'unu oluşturmaktadır. Ticaret hukuku ile ilgili kayıtlar şirket, borç, hisse, mülk satışı, mülk hibe edilmesi, ürün alma, alacak, mülkün kiraya verilmesi, gemiler ile ilgili kayıtlar ve borcun taksite bölünmesi konularını içermektedir. Ticaret hukuku ile ilgili kayıtlar belgelerin %51'ini oluşturmaktadır. Miras hukuku ile ilgili kayıtlar miras ve vasiyet konularını kapsamakta ve belgelerin %4'ünü oluşturmaktadır. Aile hukuku ile ilgili kayıtlar vasi, velayet, evlenme ve boşanmalarla ilgili konuları kapsamaktadır. Defterde en fazla kayıt ticaret hukuku ile ilgilidir. Ticaret hukukunu şahıs ve ceza hukuku takip etmektedir.

Aile Hukuku ile İlgili Kayıtlar

Osmanlı hukukunun temelleri şer'i ve örfi hukuka dayanmaktadır. Aile hukuku ise şer'i hukukun içinde yer almaktadır.¹² Aile hukukunun alanı içine evlenme, boşanma, nafaka talebi, vasi tayini, vesayet gibi dava konuları girmektedir. İncelediğimiz sicilde bunlardan evlenme ve boşanma ile ilgili davaların daha yoğun olarak yer aldığı görülmektedir. Aile hukukunda evliliğin esaslarını anlamak için İslam dininin evliliğe yaklaşımını bilmek elzemdir.

¹² Mehmet Akif Aydın, *Osmanlılarda Aile Hukuku Alanındaki Gelişmeler ve Hukuk-ı Aile Kararnamesi* (19 ve 20. Asır), Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul 1981, s. 64.

İslam dininde erkeğe birden fazla kadınla evlenebilme hakkı tanınmıştır. Ancak bu süreçte eşler arasında adaletin korunması gerekliliği vurgulanmıştır.¹³ Erkeğin; yiyecek, içecek, barınma gibi yaşam için temel gereksinimleri karşılaması beklenmiştir. Bilindiği gibi İslam hukukunda boşanma, erkeğe verilen bir haktır. Erkeğin eşinden boşanabilmesi için yazılı bir beyana gerek yoktur. Sözlü olarak ifade etmesi evlilik birliğinin sonlanması için yeterlidir.¹⁴

Osmanlı Devleti'nde boşanma üç şekilde gerçekleşirdi. Bunlar; talak, muhâla ve tefriktir. Talak, erkeğin evliliğini bitirdiğini beyan etmesiyle gerçekleşir. İki tür talak vardır. Ric-i talakta erkek, iddet süresi bitmeden eşine nikah kıymadan dönebilir. Talak bain ise evliliği derhal bitiren boşanmadır.¹⁵ Erkeğin eşinden talak ile boşanması durumunda mehir ve iddet nafakası ödeme yükümlülüğü bulunmaktadır.¹⁶

İncelenilen sicil içerisinde boşanma ile ilgili 20 kayıt bulunmaktadır. Bunlardan 14'ünde talak ile boşanma gerçekleşmiştir. Talak ile boşanan erkek mihr-i müeccel ve iddet nafakasını nakit ya da taksitle ödeyebilirdi. Örneğin; Galata Cami-i Kebir mahallesinde sakin Mehmet Beşe, talak ile boşandığı karısına ödemekle mükellef olduğu mihr-i müecceli 30 günde bir 100 akçe ödemek suretiyle taksitlendirmiştir.¹⁷ Talak ile boşanmalar neticesinde ödenmesi gereken mihr-i müeccel kadının borcu karşılığında takas olabiliyordu. Galata'da Cihangir mahallesinde Şaban bin Veli eşi Ümmühan binti Mustafa'yı talak ile boşadıktan sonra ödemesi gereken mihr-i müeccel ve iddet nafakası olan 600 akçeyi Ümmühan'ın borcu olan 600 akçe ile takas etmiştir.¹⁸

Muhâla'a ile boşanmalara gelince bununla ilgili 4 kayda rastlanmıştır. Bu tür boşanmalarda genellikle kadının boşanma talebi doğrultusunda olduğundan erkek mihr-i müeccel ve iddet nafakasını ödemek zorunda kalmıyordu. Örneğin; Galata'da El Hac A'ma mahallesinde Ahmet Reis ve Ayşe binti Hüseyin muhâla'a ile boşandığı için Ahmet, mihr-i müecceli¹⁹ ödememiştir.

Tefrik ile boşanmaların ise, taraflardan birinin mahkemeye başvurusuyla gerçekleştiği bilinmektedir. Ancak incelenen sicilde tefrik ile boşanmaya dair kayıt bulunmamaktadır.

Bu kayıtlardan sadece bir tanesinde boşanma sebebi belirtilmiştir. Bu kayda göre, Galata'da Şahkulu mahallesinde Rahime binti Ali ve Ahmet bin Şaban evliliklerinde anlaşmazlık ve geçimsizlik olduğunu belirterek boşanmıştır.²⁰

¹³ Özlem Muraz Budak, "Osmanlı Mahkemelerine Yansıyan Boşanma Davaları", *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19/3, 2022, s. 1420

¹⁴ Saadet Maydaer, "Klasik Dönem Osmanlı Toplumunda Boşanma (Bursa Şer'iyye Sicillerine Göre)", *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt 16, Sayı 1, 2007, s. 300.

¹⁵ Ric'i talak, erkeğin iddet süresi içinde yeni nikah akdine gerek kalmadan geri dönebildiği boşanma türüdür. İddet süresi içinde gerçekleşmemesi durumunda ayrılık talak bain ile ayrılığa dönüşür. Talak bain, eşlerin tekrar bir araya gelebilmesi için nikah akdinin zorunlu olduğu boşanma türüdür.

H. İbrahim Acar, "Talak", *TDV İslam Ansiklopedisi*, C.38, 2010, s. 499.

¹⁶ Maydaer, *Klasik Dönem Osmanlı Toplumunda Boşanma (Bursa Şer'iyye Sicillerine Göre)*, s.303.

¹⁷ "...takrîr-i kelâm edüb zevcem mezbûre Havva'yı tatlık etmeğin zimmetimde ma'kûdun aleyh olan 1900 akça mihr-i mü'eccelini def'aten edâya âdem-i iktidârım olmağla târîh-i kitâbdan her otuz gün tamâmında kendüye yüzer akça vermek üzere taksît edüb ben dahi taksît-i mezkûru kabûl eylediğime binâen..." GŞS, nr. 77 s.90/3 (10 Rebî'ü'l-âhir 1065- 17 Şubat 1655)

¹⁸ GŞS, nr. 77 s.12/3 (18 Şevvâl 1064- 1 Eylül 1654)

¹⁹ "... Ayşe hatun zevc-i mezbûr Ahmed Reis zimmetinde mütekkarrir olan 500 akça mihr-i mü'ecceli ve nafaka-i iddet ve me'ûnet-ı sükânası üzerlerine muhâla'a-i sahiha-i şer'iyye ile muhâla'a edüb ol dahi vech-i muharrer üzere hul'-i mezbûru kabûl eyledi..." GŞS, nr. 77 s.14/6 (27 Şevvâl 1064- 10 Eylül 1654)

²⁰ "...mezbûr Ahmed'den nüşûz ve i'râz üzere olub hul'a tâlibe olduğum ecilden silk-i mülkümden münselik emlakımdan bir orta keçesi ve iki münakkaş makrome ve iki dokuma makrome ve bir don ve bir gömleğimi bedel-i hul' olmak üzere yedine def' ve teslim edüb ol dahi kabz ve tesellüm eyledikten sonra zimmetinde ma'kûdun

Ceza Hukuku ile İlgili Kayıtlar

Osmanlı Devleti'nde şer'i ceza ve örfi ceza hukuku birbiriyle zıt değildir. Günümüze kadar ulaşmayı başarabilmiş en eski kanunname, Fatih Kanunnamesi olduğu bilinmektedir. II. Bayezid, I. Selim ve I. Süleyman döneminde çıkarılan kanunnameler fasıllara ayrılmıştır. Zina, adam öldürme, müessir fiiller, şarap içme, gasp, hırsızlık, siyaset suç ve cezaları olmak üzere bazı kanunnameler üç bazıları ise dört fasılda toplanmıştır. Tanzimat öncesi son çıkarılan kanunname ise 17. yüzyılın ikinci yarısına tarihlenmektedir.²¹

77 numaralı şer'iyye sicilinde en fazla kayıt altına alınan durumlardan biri de ceza hukuku ile alakalı olanlardır. Nitekim Galata, oldukça hareketli bir bölgeydi ve şehrin bu özelliği kaçınılmaz olarak çeşitli suçları da beraberinde getiriyordu. 77. Numaralı sicilde görülen ceza hukuku ile ilgili davalar anlaşmazlık, tartışma, mülk sınırının ihlal edilmesi, uygunsuz davranışların ihbar edilmesi, yaralama ve cinayet başlıkları altında toplanabilir.

Sicilde yaralamalar ile ilgili 13 tane kayıt tespit edilmiştir. Bu kayıtlarda öncelikle iki tarafın adı, ardından olayın nerede gerçekleştiği, son olarak da suç aleti ve yaralanan kişiye verilen zarar kaydedilirdi. Eğer iki taraf sulh yolu ile anlaşmaya vardıysa sulh ücreti, sulh edilmediyse davacının iddiasını kanıtlaması için şahit gösterilmesi gerekirdi. Sicilde kaydedilen on yaralama olayından beşi sulh ile sonuçlanmıştır. Sulh edilen ücretler olaydan olaya değişmekteydi. Örneğin; Lazari veled-i Yani'nin meyhanesine su içmek için gittiğini belirten İsak, Lazari tarafından tabancayla yaralanmıştır. Bu yaralanma neticesinde iki taraf 3300 akçede sulh etmiştir.²² Yine meyhaneci taifesinden Yorgi veled-i Panoyad'ın Mehmet Beşe'yi yaraladığı ve aralarında anlaşarak Yorgi veled-i Panoyad'ın Mehmet Beşe'ye ilaç ve sulh için 500 akçe ödediği görülmektedir.²³

Yaralama ile ilgili kayıtlarda olayın nedenine dair bilgiye yalnızca bir kayıta rastlanmıştır. Buna göre olay şöyle gelişmiştir; Mustafa Çavuş mütevellisi olduğu İbrahim Efendi Vakfının Osman Beşe'nin tasarrufunda olan dükkânın mukâtaasını talep etmek için Arap çarşısına gitmiş ancak Osman Beşe tarafından darp edilerek sakalı koparılmıştır.

Öte taraftan yaralayan ve yaralanan kişilerin yaş ortalamaları hakkında bir veriye sahip değiliz ancak gençler kategorisinde değerlendirebileceğimiz şab-ı emred yaralanmalarının sicilde 4 kayıta geçtiğini ve bunlardan ikisinin ölümle sonuçlandığını görmekteyiz.

İncelenilen sicilde 4 adet cinayet kaydı bulunmaktadır. Nitekim yukarıda da belirtildiği üzere iki tanesi şab-ı emred yaralanması neticesinde olmuştur. Şöyle ki; Nikola'nın çırağı Dimitri yolda kimliği belirlenemeyen bir kişi tarafından bıçaklanmış ve Kürekçi Yorgi'nin evinde ölü bulunmuştur.²⁴ Nikola'ya Dimitri'nin katili sorulduğunda, Nikola bilmediğini söylemiştir. Cinayet mahalli belli olmayan Anton ise, Galata'da 1654 yılının Temmuz ayında kaybolmuş ve cesedi Ağustos ayında Tatavla bağlarında bulunmuştur. Mahkemeden Anton'un cesedi üzerinde keşif yapılması talep edilmiştir.²⁵

aleyh mihr-i mü'eccelim olan 2000 akça hakkım ve nafaka-i 'iddetim ve me'ünet-i süknâm üzerine merkûm Ahmed ile muhâla'a-i sahiha-i şer'iyye ile hul' eyledim..." GŞS, nr. 77 s.67/2 (24 Rebî'ü'l-evvel 1065- 31 Ocak 1655)

²¹ Mehmet Akman, "Osmanlı Ceza Hukuku Üzerine Bir İcmal", *Türkiyat Araştırmaları Literatür Dergisi*, C.3, Sayı 5, 2005, s.489.

²² GŞS, nr. 77 s.12/2 (18 Şevvâl 1064- 1 Eylül 1654)

²³ GŞS, nr. 77 s.35/1 (1 Muharrem 1065- 11 Kasım 1654)

²⁴ "...Nikola'nın şakirdi Dimitri nâm şâb-ı emred sol cânibinden boş böğrü üzerinde bıçak yaralı olduğu hâlde mahrûsa-i mezkûrede bimârhâneci olan Kürekçi Yorgi nâm zımmî'nin menziline mürd olmağla..." GŞS, nr. 77 s.7/4 (26 Ramâzân 1064- 10 Ağustos 1654)

²⁵ "... Tatavla nâm karye bağları kurbunda vâki' bi'r-i mâya ilkâ olunduktan sonra yine bi'r-i mezkûreden ihrâc olunub ok meydanı nâm mahalle kurbunda sandıka defn olunduğu mesmû'umuz olmağla cânib-i şer'den üzerine varılıb vâki'-i hâl keşf ve tahrir olunmak matlûbumz dediklerinde küttab mahkemeden Mevlanâ Şaban Efendi irsâl olunub ol dahi zeyl-i kitâbda mastûrî'l-esâmî müslimîn ile zikr olunan ok meydanı kurbunda vâki' sandıka varub

İncelenen sicilde kasame uygulamasıyla da ilgili bir kayıt bulunmaktadır. Bu uygulamada halka açık yerde ya da özel bir mülkte fail-i meçhul bir ceset bulunduğunda katil ortaya çıkmazsa; ölen kişinin diyeti özel mülkte bulduysa mülkün sahibine, kamuya açık bir alanda bulduysa bölge halkına ödettirilirdi.²⁶ Şöyle ki; Galata'da Balıkpazarı kurbunda miri iskelede cesedi bulunan ancak burada sakin olanlardan soruşturulmasına rağmen katili bulunamayan İbrahim Beşe'nin kasame ve diyeti olarak belirlenen 13.500 akçe, iskele yakınında oturanlardan talep edilmiştir.²⁷

Hırsızlık ve gasp ile ilgili ise 11 kayıt mevcuttur. Bu kayıtlarda davacı ve davalının isimleri ile ikamet mahalleri beyan edilirdi. Davacı hırsızlık ile suçladığı kişinin yüzüne karşı iddiasını dile getirir ve davalıya bu durum sorulurdu. Davalının hırsızlık iddiasını inkâr etmesi durumunda, davacıdan iddiasını ispatlayan şahitler göstermesi beklenirdi. Hırsızlık davaları ile ilgili belgelerde hırsızın itirafta bulunduğu da görülmüştür. Örneğin, Galata'da Ali b. Abdullah şikâyet üzerine Osman Beşe'nin camedanından 610 akçe aldığını itiraf etmiştir.²⁸ Bir diğer itiraf da Serkis veled-i Yagop'un Azap kapısındaki dükkanından, 30 top bogasi çalan Dilaver'e aittir.²⁹ Öte taraftan inkâr ile sonuçlanan kayıtlar da vardır. Örneğin Galata'da Bereketzade mahallesinde oturan Rabia'nın mor kadife kaftanı, atlas entarisi ve kuşağını Anaşte adlı kişinin çaldığı tespit edilmişse de Anaşte eşyaları çaldığını inkâr ederek bunları satın aldığını beyan etmiştir.³⁰ Eşyalar dışında çalınanlar sadece nakit para değil günlük eşyalar da olabilirdi. Örneğin; yani veled-i Anton, el-hâcc Şaban'ın gömlek ve don gibi kişisel eşyalarını çaldığı görülmektedir.³¹

Ticaret Hukuku ile İlgili Kayıtlar

Ticaret hukukunu ilgilendiren belgelere gelince incelenen sicilde doğrudan mülk satışıyla alakalı 38 kayıt bulunmaktadır. Bilindiği gibi mülk satışı yaparken mülkün genel özellikleri kaydedilirdi. Nitekim bu özellikler mülkün satış fiyatını belirleyen temel unsurlardı. Örneğin Galata'da Şahkulu mahallesinde 4 bab fevkani, 3 bab tahtanî üç sofa, iki kenif ve kileri olan ev 190.000 akçeye yine Galata'da Tophane'de, Kazgancıbaşı mahallesinde bir bab fevkanî, bir bab tahtani ev 9500 akçeye satılmıştır.

Evin temel özellikleri satış fiyatını etkilerken tek belirleyici unsur değildi. Mülkün sahip olduğu özelliklerle beraber bulunduğu konum da satış fiyatını etkilemekteydi. Örneğin;

ba'de'l-hafr ancak bir mor çuka ve köhne düğme ve gömlek parçaları bulunduğundan mâ-adâ mârrü'z-zikr sandığın fevkinde ...bir taze adam kafası ve çene ve incik kemikleri bulunmağın... GŞS, nr. 77 s.9/5 (5 Şevval 1064- 19 Ağustos 1654)

²⁶ Aybars Pamir, "İslam ve Osmanlı Hukuku'nda Kasame Müessesesi", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 54, Sayı 4, 2005, s.344.

²⁷ "...İbrahim Beşe'nin katli ma'lûm olmamağla kassâme ve diyeti merkûmûndan da'vâ ve taleb eylediüğümde beynimizde münâzaât-ı kesire ceryânından sonra tavassut-ı muslihîn ile mezbûrûn da'vâ-yı mezkûrundan beni 13.500 fiddi râyic fi'l-vakt akça üzerine sulh eylediklerinde ben dahi vekâlet-i mahkiyyem hasebiyle sulh-ı mezbûru kabul ve bedel-i sulh olan meblağ-ı mezbûr 13.500 da'vâdan mezbûrûn Keraste ve Nikola ve Prasti Kostantin ve İlyâ ve Kıryazi ve Panayot ve Serande ve Kosta'nın ve sâir sâlifü'z-zikr iskele kurbunda olan dekâkinde müstecir olanların zimmetlerini ibrâ-i âmm-i kâtî'un-nizâ'la ibrâ ve iskât eyledim..."GŞS, nr. 77 s.78/2 (20 Rebî'ü'l-evvel 1065- 28 Ocak 1655)

²⁸ GŞS, nr. 77 s.53/4 (5 Safer 1065- 15 Aralık 1654)

²⁹ GŞS, nr. 77 s.59/7 (19 Safer 1065- 29 Aralık 1654)

³⁰ "... Rabia binti Ali nâm hatun meclis-i şer'-i hatîr-i lâzîmü't-tevkîrde mahrûsa-i Galata Bereketzâde mahallesinde sâkine Anaşte binti ...nâm nasraniyye muvâcehesinde üzerine da'vâ ve takrîr-i kelâm edüb mezbûre ...işbu müşâhede olunan mor katife kaftan ve ...atlas entari ve bir mücevher...kuşak ...olub mukaddemâ mülkûmden zâyi' olmuşidi mezbûre Anaşte'nin yedinde buldum taleb ederim suâl olunsun dedikde gibbe's-suâl merkûme Anaşte cevâbında zikr olunan mor katife kaftan 400 akçaya ...atlas entariyi 100 akçaya ve mücevher ...kuşağı 100 akçaya ...240 akçaya gâib-i 'ani'l-meclis ..nâm zimmiden iştirâ eyledim ber-vech-i muharrer müdde'i-yi merkûmenin mülkü olduğu ma'lûmum değıldir deyü inkâr etmeğın ..." GŞS, nr. 77 s.45/4 (13 Muharrem 1065- 23 Kasım 1654)

³¹ GŞS, nr. 77 s.87/3 (28 Rebî'ü'l-âhir 1065 - 7 Mart 1655)

Kasımpaşa'da Tahtagazi mahallesinde 2 bab tahtanî, 1 bab fevkanî ve bir hamamı olan mülk 35.000 akçeye, Galata'da bir bab fevkanîsi ve bir bab tahtanîsi olan ev 40.000 akçeye satılmıştır.

Ev satışlarının genel olarak Galata ve yakın çevresinde bağ ve arsa satışlarınına daha çok Galata'ya bağlı Kapıdağ, Marmara, İstinye bölgelerinde yoğunlaştığı görülmektedir.

Sicilde borçlarla ilgili tutulan kayıt sayısı ise 79'dur. Bu kayıtlar tutulurken borçlu ve borcu veren kişinin adı, tairesi ve borcun miktarı belirtilirdi. Kişi bir ürün karşılığı borçlanmadıysa, borcun nedeni genellikle belirtilmezdi. İncelenen sicil içinde sadece bir kayıtta borçlanma nedeni belirtilmiştir. Bu kayıtta ayağındaki yara için Buka'nın Dimitri'den 1200 akçe istediği ifade edilmektedir.³²

Bazı borçlanmalarda da kişinin bir kefil göstermesi gerekirdi. Örneğin Mellah tairesinden Mihalaki, Yorgi'ye 13.000 akçe borç vermiş ve bu borca kuyumcular çarşısında yiğitbaşı olan Penaki kefil olmuştur.³³ Eğer bir kişi kefil gösterip borcunu ödemedi ortadan kaybolursa tüm sorumluluk kefile geçmekteydi. Örneğin Dimo'nun Kiragas'a 4.030 akçe borcu vardı. Ancak Dimo borcunu ödemedi ortadan kaybolduğu için borç kefiliden tahsil edilmiştir.³⁴

Eğer borçlu borcunu ödemedi ölürse borç geri kalan varislerinden talep edilebilirdi. Galata'da Santa Marka mahallesinde Nükte'nin kardeşi Vasilki, kardeşinin ölmeden önce Mehmet Beşe'ye 4 altın verdiği söyleyerek bu altınları talep etmiştir.³⁵

Galata, deniz ticareti ve güzergahı bakımından önemli bölgeydi. Bu durum sicil kayıtlarına da yansımıştır. Şirketlerle ilgili 3 kayıt, sefinelerle ilgili 24 kayıt bulunmaktadır. Bu kayıtlarda en fazla geçen husus sefinelerin helak olması ve seferlerden kazanılan ücreti paylaşmada çıkan anlaşmazlıklardır. Örneğin Zümre-i raciden Mustafa Beşe ibn-i Şehsuvar, Mellah tairesinden Musalli'ye 2000 akçe verdiğini söyler ve bunu geri talep eder. Musalli cevap olarak Mustafa'dan 2000 akçe aldıktan sonra ürün almak için iskeleye giderken denizde şiddetli rüzgâr olduğu için sefinesinin helak olduğunu ifade eder. Bahsi geçen akçesinin de gemide helak olduğunu belirtir. Bu durumun doğruluğunu kanıtlaması için Musalli'ye yemin teklif olunmuştur.³⁶

Şahıs Hukuku ile İlgili Kayıtlar

Şahıs hukuku ile bağlantılı olarak 77 numaralı Galata şer'iyye sicilinde vakıflarla ilgili 15 kayıt, kölelikten azat ile ilgili 27 ve kölelikle ilgili diğer konulara ait 9 kayıt bulunmaktadır. Kadı sicillerinde esirlik ile ilgili kayıtlarda ikamet edilen yer, esir sahibinin adı, esirin nereli olduğu ve kölenin tanınabilmesini mümkün kılan ayırt edici özelliklerin kaydedildiği görülmektedir. Örneğin bir esirin sol kaşının üzerinde yarasının olması³⁷ veya tek gözlü³⁸ olması bu ayırt edici özelliklerdendir.

³² GŞS, nr. 77 s.12/4 (20 Şevvâl 1064- 3 Eylül 1654)

³³ GŞS, nr. 77 s.43/4 (16 Muharrem 1065- 26 Kasım 1654)

³⁴ GŞS, nr. 77 s.75/2 (12 Rebiül Evvel 1065- 25 Ocak 1655)

³⁵ "...Vasilki veled-i Yani nâm zimmî muvâcehesinde üzerine da'vâ ve takrîr-i kelâm edüb mukaddemâ hâlik-i mezbûr hâl-i hayatında ve kemâl-i sıhhatinde alâ-tarîki'l-vedi'a dört aded şerifi altun def' ve teslim ol dahi kabz ve tesellüm edüb kable'l-âhz mücemmelen hâlik olmağla zimmetinde kalmıştı hâlen suâl olunub tereke-i vâfiyyesinden aliverilmek matlûbumdur..." GŞS, nr. 77 s.45/6 (20 Muharrem 1065- 30 Kasım 1654)

³⁶ GŞS, nr. 77 s.23/1 (23 Zilkade 1064- 5 Ekim 1654)

³⁷ GŞS, nr. 77 s. 20/4 (17 Zî'l-ka'de 1064 - 29 Eylül 1654)

³⁸ GŞS, nr. 77 s. 9/2 (8 Şevvâl 1064- 22 Ağustos 1654)

Osmanlı devletinde esir edilenlere erkekse köle, kadınsa cariye denirdi.³⁹ Cariyeler günlük ev işlerinde kölelerse atölyelerde, efendisinin hizmetinde çalıştırılırdı. Bir kişinin esir sahibi olabilme yolları değişkenlik gösteriyordu. Kişi esir olarak satın alınabilir ya da alt soya ırs-i şer ile intikal edebilirdi. Örneğin; Hüseyin Beşe'nin Rus asıllı kölesi, öldükten sonra eşi Hatice'ye kalmıştır.⁴⁰

Esir sahibi kendi kölesini ailesinden bir kişiye hibe ya da borç karşılığında verebilirdi. Galata'da Kadri Kapudan, 2 esirini karısına ödemekle mükellef olduğu mihr-i müeccel ile takas etmiştir.⁴¹

Osmanlı Devleti'nde 3 çeşit azat etme yöntemi vardır. Bunlar: itk, mukatebe ve tedbirdir. Itk, esirin Allah rızası için azat edilmesidir. Tedbir, esir sahibinin öldükten sonra esirin salıverilmesiyle gerçekleşir. Örneğin Galata'da Sultan Bayezid mahallesinde sakin Ramazan Çelebi, Rus asıllı kölesi Şahin'i tedbir ile azad etmiştir. Ramazan çelebi öldükten sonra kölesi Şahin hayatına hür bir şekilde devam etmiştir.⁴² Bir diğer azat etme yöntemi ise mukâtebeydi. Mukâtebe üç şekilde gerçekleşirdi. Birincisi, esirin daha önce üzerinde anlaşılan süre boyunca efendisine hizmet etmesiyle, ikincisi esir sahibinin esirin serbest kalması için belirlediği tutar ödendiğinde, üçüncüsü üretimi yapılan bir maldan hedeflenen kadar yapıldığında idi.⁴³ Örneğin Galata'da Şahkulu mahallesinde ikamet eden Mehmet Kapudan, kölesinin 6 yıl hizmet etmesi karşılığında hürriyetine kavuşacağını bildirmiştir.⁴⁴

SONUÇ

Şer'iyye sicilleri, Osmanlı tarihini aydınlatmak açısından önemli kaynaklardan bir tanesidir. Sicillerde sosyal, ekonomik ve hukuki yapıyı aydınlatan birçok kayıt bulunmaktadır. Tarafların talepleri üzerine tutulan kayıtlar günlük hayatın bir portresini sunmaktadır. Mülk satışlarından evlerin yapısı, sokakları betimlenirken; borç kayıtlarından da satılan ürünün değerlerini tespit edebilmemiz mümkündür.

Satır araları detaylı bir şekilde incelenen şer'iyye sicillerinde günlük hayatın büyük çoğunluğuna vakıf olmak mümkündür. Nitekim bu sayede toplumsal anlamda kişilerin ilişkileri ile sorunlarını nasıl çözülebildiklerini takip edebilmekteyiz.

³⁹ İbrahim Ethem Çakır, 'Osmanlı Toplumunda Köle ve Cariyeler Sofya 1550-1684', *Selçuk Üniveristesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, Sayı 36, 2014, s.202.

⁴⁰ "... ırs-i şer'le kendülere intikâl ve rıkkını i'tirâf eden açık kaşlı ala gözlü orta boylu rusiyyetü'l-asl bâîsetü hazâr-rakîm ... binti..." GŞS, nr. 77 s. 52/8 (5 Safer 1065 – 15 Aralık 1654)

⁴¹ "... Kadri Kapudân kendüye rıkkına mu'terife olan orta boylu ala gözlü asfarü'l-levn rusiyyetü'l-asl mihribân binti Abdullah nâm câriye-i memlûkesini 20.000 akçaya ve yine kendüye rıkkını mu'terif uzun boylu kara gözlü esmerü'l-levn Yusuf b. Abdullah nâm abd-i memlûkünü 10.000 akçaya zevcesi mezbûre Fatıma'ya bey' ve teslim edüb ol dahi iştirâ ve tesellüm ve semenleri olan 30.000 akçayı merkûm Kadri kapudân zimmetinde ma'kûdün aleyh mihr-i müecceli olan 40.000 akçanın 30.000 akçasıyla takâs edüb ..." GŞS, nr. 77 s. 63/1 (25 Safer 1065- 4 Ocak 1655)

⁴² "... Ramazan Çelebiye rıkkın mu'terif olan açık kaşlı alagözlü uzun boylu rusiyyü'l-asl işbu bâîsü'r-rakim Şahin b. Abdullah mahzarında ikrâr ve takrîr-i kelâm edüb müvekkil-i mezbûr Ramazan Çelebi'nin abd-i memlûk-i mevsûfun vefâtından kırk gün mukaddem tedbîr-i mukayyed ile müdebbir eyleyüb ..." GŞS, nr. 77 s. 7/7 (20 Ramâzân 1064-4 Ağustos 1654)

⁴³ Bülent Tahiroğlu, "Osmanlı İmparatorluğunda Kölelik, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, C. 45, Sayı 1-4, 1981, s.657.

⁴⁴ "... Mehmed Kapudan ibni Rıdvan Kapudan mahfil-i şer'-i kavim-i vâcibü't-tekrîmde kendüye rıkkını i'tirâf eden orta boylu çatık kaşlı kara gözlü esmerü'l-levn İstefani veled-i Panoz nâm Nasrani abd-i memlûkü muvâcehesinde takrîr-i kelâm edüb mezbûr İstefani'yi târih-i kitâbdan altı sene tamâmına değin bana bilâ-hiyânet velâ iyâk hizmet etmek üzere kitâbete kesdim ba'd-i tamâmi'l-müddeti'l-mezbûre merkûm İstefani sâir ahrâr-i asliyyin gibi hür olsun dedikde..." GŞS, nr. 77 s.75/4 (16 Rebi'ü'l-evvel 1065-24 Ocak 1655)

Kayıtların tutulmasının temel gayesi, ileride yaşanması muhtemel olan sorunları önlemektir. Bu durum ticaret hukuku ile ilgili birçok kayıtlarla karşılaşmamızın temel nedenidir. Ticaret hukukunun temelinde yaşanacak maddi kayıplarının önüne geçmek bulunmaktadır. Kayıtların hemen tutulması ve şahitler huzurunda kayıt tutturana kişinin haklılığını kanıtlaması, yaşanması muhtemel olumsuz durumların ortaya çıkmasını önlemektedir.

KAYNAKÇA

Arşiv Vesikası

İstanbul-Galata Sicilleri, 77 Numaralı Şer'iyye Sicili, H. 1064-1065. (İSAM'dan alınmıştır.)

Kitap ve Makaleler

Acar, H. İbrahim, "Talak", *TDV İslam Ansiklopedisi*, C.38, 2010, s. 496-500.

Akman, Mehmet, "Osmanlı Ceza Hukuku Üzerine Bir İcmal", *Türkiyat Araştırmaları Literatür Dergisi*, C.3, Sayı 5, 2005, s.489-512.

Aydın, Mehmet Akif, *Osmanlılarda Aile Hukuku Alanındaki Gelişmeler ve Hukuk-ı Aile Kararnamesi* (19 ve 20. Asır), Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul 1981.

Budak, Özlem Muraz, "Osmanlı Mahkemelerine Yansıyan Boşanma Davaları", *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19/3, 2022: s. 1412-1428.

Bulunur, Kerim İlker, *Osmanlı Galatası (1453-1600)*, İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınevi, 2014.

Bulunur, Kerim İlker, "II. Mehmed Tarafından Galatalılara Verilen 1453 Ahidnamesi ve Buna Yapılan Eklemeler Hakkında Yeni Bilgiler", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*, Sayı 50, 2009/2, s. 59-85.

Çakır, İbrahim Ethem, "Osmanlı Toplumunda Köle ve Cariyeler Sofya 1550-1684", *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, Sayı 36, 2014: s.201-216.

Dönmez, İbrahim Kâfi, "Şahıs", *TDV İslam Ansiklopedisi*, C.38, 2010, s.270-273.

Gyllius, Petrus, *İstanbul'un Tarihi Eserleri*, Erendiz Özbayoğlu(çev.), İstanbul: Eren Yayınları, 1997.

İnalçık, Halil, *İstanbul Tarihi Araştırmaları- Fetihden Sonra İstanbul'un Yeniden İnşası, Bilad-i Selase: Galata, Eyüp, Üsküdar*, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2019.

Kubilay, Ayşe Yetişkin, "Batı Kaynaklı Haritalardaki İstanbul", *Antik Çağ'dan XXI. Yüzyıla Büyük İstanbul Tarihi*, Cilt 1, 2015: s. 522-543.

Mantran, Robert, *17. Yüzyılın İkinci Yarısında İstanbul Kurumsal, İktisadi, Toplumsal Tarih Denemesi I*, Mehmet Ali Kılıçbay(çev.), Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1990.

Maydaer, Saadet, "Klasik Dönem Osmanlı Toplumunda Boşanma (Bursa Şer'iyye Sicillerine Göre)", *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt 16, Sayı 1, 2007: s. 299-320.

Ortaylı, İlber, "Galata", *TDV İslam Ansiklopedisi*, Cilt 13, İstanbul, 1996: s. 303-307.

Pamir, Aybars, "İslam ve Osmanlı Hukuku'nda Kasame Müessesesi", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 54, Sayı 4, 2005: s.343-359.

Tahiroğlu, Bülent, "Osmanlı İmparatorluğunda Kölelik", *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, Cilt 45, Sayı 1-4: 1981, s. 649- 676.